

Grundlag for at ændre husdyrregulerin- gens kategorisering af ammoniakføl- somme naturtyper

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 21. september 2018

Jesper L. Bak

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 7

Faglig kommentering:
Morten Strandberg
Kvalitetssikring, centret:
Jesper Fredshavn

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Baggrund	3
Naturtyper og tålegrænser	5
Konklusioner	6
Referencer	7

Baggrund

Miljøstyrelsen har d. 11/4, 2018 bedt DCE om at udarbejde et notat hvori der redegøres for, om der på baggrund af de opdaterede tålegrænseintervaller kan være grundlag for at ændre på husdyrreguleringens kategorisering af ammoniakfølsomme naturtyper, dvs. de naturtyper, der indgår i kommunernes behandling af konkrete husdyrsager. Redegørelsen ønskes baseret på bl.a. viden om udviklingen i den generelle baggrundsbelastning over de sidste hhv. 30 og 10 år samt den geografiske variation i baggrundsbelastningen regionalt (kommuneniveau) og lokalt ved de niveauer for ammoniakdeposition som husdyrbrug almindeligvis kan medføre på nærtliggende naturarealer.

Kategorier af ammoniakfølsom natur

Den nuværende ammoniakregulering har udviklet sig over en årrække og har siden den første husdyrlov (LOV nr. 1572 af 20/12/2006) været baseret på en opdeling i generel- og specifik / bufferzone regulering, hvor det generelle element har skullet reducere baggrunds niveauet og den specifikke regulering sikre naturarealer mod påvirkning fra lokale kilder / husdyrbrug og medvirke til en gradvis udfasning produktionen på ejendomme, der er dårligt placerede ift. belastningen af følsomme naturområder. Den specifikke regulering har fokuseret på punktkilderne (stald og lager). Der er ikke noget regionalt niveau af ammoniakregulering, fx ved anvendelse af planloven. Den specifikke regulering er afgrænset til lokal skala, og der inddrages maksimalt to andre ejendomme i kumulationsøjemed – forstået på den måde, at der ikke stilles yderligere krav ved mere end to naboejendomme.

De tre kategorier af såkaldt ammoniakfølsom natur blev indført med BEK nr. 291 fra 2011. Kategori 1-natur omfatter en række (42 ud af 52) specificerede, ammoniakfølsomme habitatnaturtyper inden for Natura 2000-områderne samt § 3-beskyttede heder og overdrev inden for Natura 2000-områderne, som ikke samtidig er kortlagt som habitatnatur. Kategori 2-natur omfatter højmoser, lobeliesøer samt § 3 heder og overdrev større end hhv. 10 ha og 2,5 ha. uden for Natura 2000-områderne. Kategori 3-natur omfatter § 3-beskyttede heder, moser og overdrev uden for Natura 2000-områderne, som ikke indgår i kategori 1 og 2, samt ammoniakfølsomme skove uden for Natura 2000-områderne. Indførelsen af de tre kategorier af natur forventedes at medføre en vis begrænsning af de naturområder og naturtyper, der skulle indgå i vurderingerne (Miljøstyrelsen, 2010). I praksis har afgørelser fra klagenævnet imidlertid medført, at der i husdyrsager, ud over de i husdyrbrugsloven fastsatte krav vedrørende kategori 1-3-natur, også skal foretages en konkret vurdering af påvirkning i forhold til andre naturtyper omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. (Jacobsen m.fl., 2017).

Afgrænsningen af de typer- og størrelser af naturarealer, der indgår i de forskellige kategorier i reguleringen er bl.a. baseret på analysearbejde foretaget under Wilhjelmudvalget (Bak, 2001). En del af udgangspunktet herfor har været en ønsket balance mellem generel og specifik regulering, hvilket har været bestemmende for størrelsesgrænserne for hede og overdrev i kategori 2, og for afgrænsningen af de indgående naturtyper. Intervallet af tålegrænser for hovednaturtyperne er indgået, så fx strandeng med forholdsvis høje tålegrænser ikke indgår som kategori-natur.

Fersk eng kan være følsom for atmosfærisk belastning, hvor den atmosfæriske belastning er den dominerende tilførsel, men det er væsentligt at skelne mellem

på den ene side næringsfattige naturenge og på den anden side kulturrenge præget af stor landbrugspåvirkning¹, der ikke forventes at være følsomme for atmosfærisk belastning. Da der ikke fandtes et separat kortgrundlag for naturenge, og inddragelsen af fersk eng ville medføre en væsentlig forøgelse af mængden af berørte landbrug, blev fersk eng ikke inkluderet i kategori 3 (Bak, 2001), selvom dele af de næringsfattige ferske enge kan være lige så ammoniakfølsomme som overdrev, heder og moser. Der er desuden et overlap mellem naturtyperne eng, mose og kær, og der vil således kunne være ammoniakfølsomme kær, der i § 3 registreringen er klassificeret som eng. Habitatnaturtyperne rigkær (7230) og tidvis våd eng (6410) findes i udstrakt grad også uden for Natura 2000-områderne på arealer, der er registreret som § 3 eng (Nygaard m.fl., 2015).

Tilsvarende indgår søer ikke i kategori 3 fordi det meget store antal (120.000) ville medføre en væsentlig forøgelse af mængden af berørte landbrug, og fordi der ikke eksisterede et kortgrundlag for kvælstoffølsomme søer. En væsentlig del af søerne forventes at være fosforbegrænsede og / eller ikke primært belastet af atmosfærisk kvælstof. Af det samlede sø-areal på ca. 62.000 ha forventes ca. 53.000 ha at være sø-habitatnaturtyper (31xx), hvoraf 38.000 ha (71 %) findes uden for Natura 2000-områderne (Fredshavn m.fl., 2014). De omkring 15.000 ha sø-habitatnaturtyper inden for Natura 2000-områderne indgår i kategori 1; for de ca. 5.000 ha næringsrige søer (3150) dog kun, hvor de er kortlagt som ammoniakfølsomme. Det vides ikke, hvor stor en del af typen, dette omfatter. Lobeliesøer (3110) udgør ca. 780 ha, hvoraf de knap 160 ha inden for Natura 2000-områderne indgår i kategori 1 og de resterende forekomster udenfor - indgår i kategori 2.

Klitnatur er ikke en § 3 naturtype, og udbredelse og tilstand af klitnatur uden for Natura 2000-områderne er derfor dårligt kendt. 62 % af 56.000 ha habitat klitnatur er i artikel 17-rapporteringen vurderet at ligge inden for Natura 2000-områderne (Fredshavn m.fl., 2014). En del klitnatur uden for Natura 2000-områderne er formentlig klassificeret som § 3 hede eller overdrev, og kan dermed omfattes af kategori 3, men andelen kendes ikke.

Mose- og kærtyperne indgår i kategori 3, men som for de ferske enge er atmosfærisk tilførsel ikke altid den væsentligste kilde til kvælstofbelastning. Der skal foretages en konkret væsentlighedsvurdering for de enkelte områder - hvilket indgår i kriterierne for at stille kategori 3-krav.

Habitatnaturtyperne er i den danske fortolkning noget snævrere defineret end de danske naturtyper og undertyper, der anvendes i fx naturbeskyttelsesloven. For nogle naturtyper, som skovene, er det desuden kun nogle få undertyper, der er habitatnatur. Der er derfor naturområder inden for Natura 2000-områderne, der er § 3 natur eller potentiel ammoniakfølsom skov, men som ikke er habitatnatur. § 3 hede og overdrev inden for Natura 2000-områderne, der ikke er kortlagt som habitatnatur, indgår som nævnt i dag i kategori 1.

§ 3 mose og potentiel ammoniakfølsom skov inden for Natura 2000-områderne, der ikke er kortlagt som habitatnatur, indgår derimod ikke i nogen af kategorierne og er dermed dårligere beskyttet af husdyrreguleringens ammoniakregler inden for Natura 2000-områderne end uden for disse. Der findes omkring 17.700 ha § 3 mose, inden for Natura 2000-områderne, der ikke er kategori-natur.

¹ Reglerne for gødskning og sprøjtning af § 3 eng har varieret over tid

Naturtyper og tålegrænser

Tabel 1 viser en oversigt over de danske hovednaturtyper og undertyper (Fredshavn m.fl., 2010), de korresponderende habitatnaturtyper og intervaller for empirisk baserede tålegrænser (Bak, 2013). Habitatnaturtyperne vil kun udgøre en delmængde (typisk de bedre dele) af undertyperne. For skov er det endvidere kun et begrænset antal undertyper, der er habitatnatur. Naturtyper, der ikke indgår i husdyrreguleringens kategorier af ammoniakfølsom natur, er skrevet med kursiv. Som det fremgår, er det primært strandeng og strandsump, der skiller sig ud ved forholdsvis høje tålegrænseintervaller. For disse naturtyper har dette som nævnt været et kriterium for ikke at medtage typerne i kategorierne af ammoniakfølsom natur.

Tabel 1. Hovednaturtyperne og deres undertyper samt koderne for de habitatnaturtyper, der er omfattet / en delmængde af undertyperne. Naturtyper, der ikke indgår i kategorierne af ammoniakfølsom natur er skrevet med kursiv.

Hovednaturtype	Undertype	Habitatnaturtype	Tålegrænse (empirisk)
<i>Strandeng</i>	<i>Strandeng</i>	1310, 1320, 1330	30 - 40
	<i>Strandsump</i>	1330	30 - 40
<i>Klit</i>	<i>Hvid klit</i>	2110, 2120	10 - 20
	<i>Grå/grøn klit</i>	2130	8 - 15
	<i>Klithede</i>	2140	10 - 20
	<i>Kystnært krat</i>	2160, 2170, 2250	10 - 20
Sø	Lobeliesø	3110	5 - 10
	Andre næringsfattige søer	3130, 3140, 3160	5 - 10
	Næringsrig sø	3150	-
Hede	Våd hede	4010	10 - 20
	Tør hede	4030, 2310, 2320, 2330	10 - 20
	Hedekrat	5130	15 - 25
Overdrev	Kalkoverdrev	6210	15 - 25
	Surt overdrev	6230	10 - 15
	Tørt overdrev	6120	15 - 25
<i>Fersk eng</i>	<i>Næringsfattig eng</i>	6410	15 - 25
	<i>Natureng</i>	6430 ¹	-
	<i>Kultureng</i>		-
Mose og kær	Højmose	7110, 7120	5 - 10
	Hængesæk	7140	10 - 15
	Fattigkær	4010, 2190	10 - 20
		7150	10 - 15
	Rigkær	7230	15 - 30
	Kildevæld	7220	15 - 25
	Højstaude-/rørsump	7210	15 - 25
		6430	-
	Fugtigt krat		-
Skov	Løv	9110, 9120, 9130, 9150, 9160, 9170, 9190, 91E0, 2180	10 - 20
	nål	2180	10 - 20
		91D0	10 - 15

¹ bræmmen til vandløb

Den aktuelle (2016) gennemsnitlige afsætning af kvælstof på landarealet i Danmark ligger på 13,2 kg N ha⁻¹ år⁻¹, hvilket dækker over en variation mellem kommunerne fra 10,0 kg N ha⁻¹ år⁻¹ i Odsherred til 19,6 kg N ha⁻¹ år⁻¹ i Aabenraa² (hvis man fraregner ø-kommunerne og kommunerne på Amager). Depositionsniveauet er udtryk for et gennemsnitligt fald på ca. 34 % fra et niveau omkring 20 kg N ha⁻¹ år⁻¹ i 1990. Der er også beregnet et fald i nationale ammoniakemissioner de seneste 10 år (2005 - 2015), men der er ikke i samme periode set et fald i målte luftkoncentrationer og - depositioner. (Ellermann m.fl., 2018).

Omkring 86 % af de danske husdyr (DE) findes på ejendomme med en afstand på under 1 km til et område omfattet af kategorierne for ammoniakfølsom natur (Jacobsen m.fl., 2017). Den lokale belastning fra en eller flere kilder kan enkelte steder overstige 100 kg N ha⁻¹ år⁻¹ (Bak m.fl., 2018).

Hvis man sammenholder depositionsniveauerne med intervallerne for tålegrænser fremgår det, at der ikke er naturtyper, der i dag er kategori-natur, hvor det med sikkerhed kan antages, at der ikke sker overskridelser af tålegrænserne, eller at overskridelse kun vil finde sted på en ubetydelig del af arealet.

Konklusioner

- Faldet i baggrundsdeposition har ikke medført, at der i dag er kategori-natur, hvor det med sikkerhed kan antages, at der ikke sker overskridelser af tålegrænserne, eller at overskridelse kun vil finde sted på en ubetydelig del af arealet.
- Der er væsentlig forskel på, hvad der er beskyttet af de forskellige kategorier af natur inden for og uden for Natura 2000-områderne.
- Uden for Natura 2000-områderne er ammoniakfølsomme typer af fersk eng og søer ikke en del af kategori 3; primært fordi der har manglet et kortgrundlag, og fordi en inddragelse af typerne ville medføre en væsentlig forøgelse af mængden af berørte landbrug.
- Klitnatur er ikke en § 3 naturtype, men en del af klitarealet uden for Natura 2000-områderne kan være § 3 registreret som hede eller overdrev.
- § 3 mose og potentiel ammoniakfølsom skov, der ikke er habitatnatur indgår i kategori 3 uden for - men ikke inden for - Natura 2000-områderne.
- Der er en stor del af søerne inden for Natura 2000-områderne, der indgår i kategori 1. Det vides dog ikke, i hvilken udstrækning næringsrige søer (3150) indgår. Der kan være brug for en mere konkret vurdering af kvælstoffølsomheden for de enkelte søer.

² http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Miljoe-tilstand/3_luft/4_spredningsmodeller/5_Depositionsberegninger/depositiontables.asp?period=2016&water=kommuner&Select=Vis+tabel

Referencer

Bak, J., 2001, Kortlægnings og analyseprojekt vedrørende væsentlige ammoniakpunktkilder og sårbare naturtyper i det åbne land. Skov- og Naturstyrelsen, Wilhjelmudvalget

Bak, J., 2013, Tålegrænser for dansk natur. Opdateret landsdækkende kortlægning af tålegrænser for dansk natur og overskridelser heraf, Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 94 s, - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 69.
<http://dce2.au.dk/pub/SR69.pdf>

Bak, J., Løfstrøm, P. & Damgaard, C.F. 2018. Vurdering af virkninger på natur og miljø af forskellige modeller for ændret regulering af ammoniakemission. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 86 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 275.
<http://dce2.au.dk/pub/SR275.pdf>

Ellermann, T., Bossi, R., Nygaard, J., Christensen, J., Løfstrøm, P., Monies, C., Grundahl, L., Geels, C., Nielsen, I. E., & Poulsen, M. B., 2018. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. 67s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 264.

Fredshavn, J.R., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. 2010. Naturtilstand på terrestriske naturarealer - besigtigelser af § 3-arealer. 2. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 72 s. Faglig rapport fra DMU nr. 792.
<http://www.dmu.dk/Pub/FR792.pdf>

Fredshavn, J., Søgaard, B., Nygaard, B., Johansson, L.S., Wiberg-Larsen P., Dahl K., Sveegaard, S., Galatius, A., Teilmann, J., 2014. Bevaringsstatus for naturtyper og arter. Habitatdirektivets Artikel 17 rapportering. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 54 s. Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 98.
<http://dce2.au.dk/pub/SR98.pdf>

Jacobsen, B.H., Anker, H.T., 1, Bak, J., 2017, Ammoniakregulering af husdyrbedrifter i forhold til ammoniakfølsom natur (Natura 2000) - sammenligning af Tyskland, Holland og Danmark. Samlerapport, IFRO Rapport 273, ISBN: 978-87-92591-90-6

Miljøstyrelsen, 2010, Forklaring til de 6 korttemaer over Danmark vedr. L 12 (forslag til ændring af husdyrgodkendelsesloven), notat, 10/12 2010, Miljø- og Planlægningsudvalget 2010-11 L 12 Bilag 12, notat 1

Nygaard, B., Bak, J., & Ejrnæs, R., Vurdering af ammoniakfølsom natur i relation til husdyrregulering, DCE, notat, september 2015.